

e-ISSN 3083-6018

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: економіко-правові проблеми

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Міжнародно-правові аспекти допомоги Україні у контексті збройної агресії

Юрій М. Возовик ^{1*} • Антоніна В. Осипчук ² • Олег В. Плахотнік ³

¹ Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (Україна). Начальник відділу.

² Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) Асистент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права, канд. юрид. наук.

³ Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна). Доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права, канд. юрид. наук, доцент.

* Автор-кореспондент, e-mail: vosovik84@ukr.net

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.9.13](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.13)

Авторське право

© 2025 авторів

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

У статті досліджено міжнародно-правові аспекти допомоги Україні у контексті збройної агресії, зокрема визначення держави-агресора, роль міжнародних організацій та судових інституцій у протидії агресії, механізми міжнародного арбітражу та відповідальності, а також форми міжнародної підтримки України — військову, фінансову, гуманітарну та санкційні заходи. Особлива увага приділена міжнародно-правовим принципам, захисту прав людини, практиці Європейського суду з прав людини та міжнародних судових органів, а також питанням протидії застосуванню зброї масового ураження та забезпечення верховенства права. Метою є комплексний аналіз міжнародно-правових механізмів підтримки України у контексті збройної агресії. У дослідженні використано такі методи як порівняльно-правовий аналіз, догматичний метод, аналітичний метод, системний підхід, а також методи узагальнення і логічного аналізу для формулювання висновків та рекомендацій. У статті розкрито сутність і значення міжнародної допомоги державам у стані збройного конфлікту крізь призму принципів міжнародного права. Визначено ознаки збройної агресії. Проаналізовано міжнародно-правове визначення агресії та правовий статус держави-агресора у контексті сучасних збройних конфліктів. З'ясовано принципи міжнародного права у практиці міжнародної допомоги Україні. Досліджено роль міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, Рада Європи) у протидії агресії та захисті суверенітету України. Вивчено практичні аспекти міжнародних судових органів (Міжнародний суд ООН, МКС, ЄСПЛ) у справах, пов'язаних із порушенням міжнародного права та прав людини під час агресії. Проаналізовано механізми міжнародного арбітражу та відповідальності держави-агресора, включно з репараціями та відшкодуванням збитків. Оцінено форми міжнародної допомоги Україні: військову, фінансову, гуманітарну та санкційні заходи. Звернуто увагу на міжнародно-правові підходи до протидії зброї масового ураження та роль міжнародної спільноти у запобіганні її використанню. Визначено проблемні аспекти застосування принципів міжнародного права та верховенства права у практиці реагування на агресію. Зазначено міжнародно-правові механізми допомоги Україні: поточний стан і перспективи розвитку. Зроблено акцент на посилення ролі арбітражних механізмів у питаннях репарацій. Надано пропозиції щодо посилення правових гарантій та міжнародного співробітництва. Розглянуто особливості інтеграції України в систему міжнародної безпеки та перспективи розвитку міжнародно-правових механізмів допомоги Україні. Майбутні дослідження мають бути спрямовані на вдосконалення міжнародно-правових механізмів притягнення держави-агресора до відповідальності, розробку ефективних стратегій запобігання застосуванню зброї масового ураження, оцінку результативності різних форм міжнародної допомоги Україні.

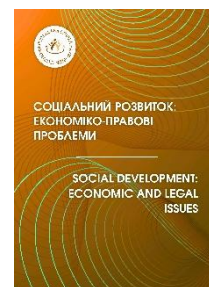
КЛЮЧОВІ СЛОВА

верховенство права, принципи міжнародного права, права людини, міжнародні судові органи, міжнародний арбітраж, Міжнародний суд ООН, практика ЄСПЛ, Міжнародний кримінальний суд, зброя масового ураження.

e-ISSN 3083-6018

SOCIAL DEVELOPMENT: Economic and Legal Issues

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

International Legal Aspects of Assistance to Ukraine in the Context of Armed Aggression

Yurii Vozovyk ^{1*} • Antonina Osypchuk ² • Oleh Plakhotnik ³

¹ *Ukrainian Scientific and Research Institute of Special Equipment and Forensic Expertise of the Security Service of Ukraine (Ukraine). Head of Department.*

² *Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) Assistant Professor at the Department of Justice of the Educational and Scientific Institute of Law, PhD in Law.*

³ *Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine). Associate Professor at the Department of Justice of the Educational and Scientific Institute of Law, PhD in Law, Associate Professor.*

* **Corresponding Author**, e-mail: vosovik84@ukr.net

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.9.13](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.13)

Copyright © 2025
by authors

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The article examines the international legal aspects of assistance to Ukraine in the context of armed aggression, in particular the definition of an aggressor state, the role of international organizations and judicial institutions in countering aggression, mechanisms of international arbitration and responsibility, as well as forms of international support for Ukraine - military, financial, humanitarian, and sanction measures. Particular attention is paid to international legal principles, the protection of human rights, the practice of the European Court of Human Rights and other international judicial bodies, as well as issues related to countering the use of weapons of mass destruction and ensuring the rule of law. The aim is to conduct a comprehensive analysis of international legal mechanisms supporting Ukraine in the context of armed aggression. The study uses such methods as comparative legal analysis, dogmatic method, analytical method, systematic approach, as well as methods of generalization and logical analysis to formulate conclusions and recommendations. The article reveals the essence and significance of international assistance to states in a state of armed conflict through the prism of the principles of international law. Signs of armed aggression have been identified: violation of sovereignty, territorial integrity, and international agreements. The international legal definition of aggression and the legal status of the aggressor state in the context of modern armed conflicts are analyzed. The principles of international law in the practice of international assistance to Ukraine are clarified. The role of international organizations (UN, OSCE, Council of Europe) in countering aggression and protecting the sovereignty of Ukraine is investigated. The practical aspects of international judicial bodies (ICJ, ICC, ECHR) in cases related to violations of international law and human rights during aggression are studied. The mechanisms of international arbitration and the responsibility of the aggressor state, including reparations and compensation for damages, are analyzed. The forms of international assistance to Ukraine are assessed: military, financial, humanitarian and sanction measures. Attention is drawn to international legal approaches to counteracting weapons of mass destruction and the role of the international community in preventing their use. Challenging aspects of the application of the principles of international law and the rule of law in the practice of responding to aggression are identified. International legal mechanisms for assisting Ukraine are outlined: current status and development prospects. Focus is placed on enhancing the role of arbitration mechanisms in reparations issues. Recommendations are offered to bolster legal guarantees and international cooperation. The aspects of Ukraine's integration into the international security system and the prospects for the development of international legal mechanisms for assisting Ukraine are considered. Future studies should aim at enhancing international legal mechanisms for holding the aggressor state accountable, developing effective strategies to prevent the use of weapons of mass destruction, and assessing the effectiveness of various forms of international assistance to Ukraine.

KEYWORDS

rule of law, principles of international law, human rights, international judicial bodies, international arbitration, International Court of Justice, ECHR practice, International Criminal Court, weapons of mass destruction.

1. Вступ

Вторгнення в Україну стало не лише локальним збройним конфліктом, а й поштовхом світової кризи довіри до міжнародного правового порядку. Воно виявило вразливість тих норм, які протягом десятиліть вважалися непорушними: принципи Статуту ООН, гарантії суверенітету та територіальної цілісності держав, фундаментальні основи безпеки. Важливо підкреслити: міжнародна система реагує на такі виклики повільно й асиметрично. Приклади санкцій чи резолюцій, ухвалених Радою Безпеки ООН, демонструють частковий ефект, проте водночас розкривають обмеженість традиційних механізмів.

Отже, агресія проти України виявляється не окремою подією, а ознакою глибшої кризи світового порядку. Вона свідчить: у XXI столітті війни більше не залишаються локальними — вони миттєво влітаються в глобальний контекст, створюючи ризики для економіки, енергетичної безпеки й, зрештою, для довіри до міжнародного права як такого.

Діяльність цих інституцій виходить за межі декларативних заяв. Якщо у 1990-х домінували резолюції та протоколи, то сьогодні на перший план виводяться практичні інструменти: фінансові пакети, військова підтримка, великі гуманітарні програми. Лише за 2022–2024 роки обсяг міжнародних санкцій, накладених на державу-агресора, зросло втричі, що показує новий рівень мобілізації глобальної спільноти. Варто зауважити, що разом із класичними санкційними механізмами все частіше застосовуються технічні обмеження — заперечення експорту високотехнологічних товарів і відключення від ключових фінансових платформ.

Ефективність міжнародного права сьогодні оцінюється не кількістю ухвалених документів, а можливістю інституцій запобігати ескалації й охороняти цивільне населення. На практиці це означає створення систем спостереження, розгортання миротворчих контингентів, регулювання обороту зброї масового ураження. У багатьох випадках саме дії таких організацій виявились вирішальними для збереження стабільності: достатньо нагадати про роль ОБСЄ в улагодженні локальних конфліктів на Балканах чи напружену діяльність ЄСПЛ у захисті прав біженців.

Міжнародне право все більше стає «системою превентивного реагування», яка може допомогти зменшити масштаби гуманітарних катастроф. У випадку України це проявляється в поєднанні політичних рішень з правовими механізмами, що дозволяють захистити цивільне населення, а також спрямувати фінансові ресурси та санкційні заходи проти агресора.

Звідси випливає, що аналіз міжнародно-правових підстав допомоги Україні має подвійну цінність. З одного боку, він створює базу для реального захисту людей у зоні війни, а з іншого — формує модель, яку можна використати в майбутньому при нових конфліктах. І що показово, ефективність цієї моделі визначатиме не лише швидкість реакції окремих держав, а й здатність міжнародних інституцій діяти узгоджено.

2. Огляд літературних джерел

У науковій літературі питання міжнародної підтримки держав, включаючи Україну, що зазнали агресії, розглядається через призму міжнародного права, безпеки та прав людини. Так, М. М. Тараненко, А. О. Правосуд, В. Д. Устименко [1, с. 166] у своєму дослідженні зазначали особливості надання гуманітарної допомоги в умовах збройного конфлікту та території України. К. В. Громовенко [2, с. 101], Д. Казначеев [3, с. 81], Є. В. Кобко [4, с. 230] у своїх працях зосереджувалися на аналізі особливостей міжнародного захисту прав людини під час збройних конфліктів. О. Л. Соколенко [5, с. 399] досліджував роль міжнародних організацій у процесі врегулювання та припинення локальних війн. А. Вадімов [6, с. 618] звернув увагу на особливості та фактори верховенства права. У свою чергу, І. В. Курило, Л. В. Головій [7, с. 16] розглядали особливості правового регулювання застосування біологічної зброї в умовах збройних агресій. У.З. Коруч [8, с. 171], Л. О. Широбокова [9, с. 521] зосереджували увагу на питанні взаємодії України з МКС у справах притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, скоєні на території України, в умовах військової агресії. О. Литвинчук, А. Шевчук, О. Войтюк [10, с. 239] розглядали тенденції надання допомоги Україні міжнародними організаціями та країнами-партнерами в умовах протистояння жорстокій агресії РФ. С.В. Клименко [11, с. 358] вивчав правові механізми та інструменти, що застосовуються для відшкодування жертвам

воєнних злочинів у різних країнах Європи та світу. Л. Я. Стрельбіцька, О. М. Стець, А. Я. Палюх [12, с. 817] розглянули повноваження міжнародних судів у забезпеченні справедливості та розв'язанні конфліктів між суб'єктами міжнародного права, підготували пропозиції щодо удосконалення, докладно аналізуючи інституціональні та юридичні аспекти їхньої діяльності. О. Плахотнік [13, с. 56] досліджував питання про співробітництво прокуратури України з Міжнародним кримінальним судом та міжнародне співробітництво під час кримінального провадження за Кримінальним процесуальним кодексом України.

Попри різноманіття підходів у наукових працях, деякі аспекти залишаються недостатньо дослідженими, зокрема ефективність міжнародних механізмів протидії застосуванню зброї масового ураження, комплексна оцінка результативності різних форм допомоги Україні (військової, фінансової, гуманітарної та санкційної), а також узгоджена практика міжнародних судових і арбітражних органів щодо притягнення держави-агресора до відповідальності та забезпечення репарацій.

3. Постановка завдання

Метою дослідження є повний аналіз міжнародно-правових аспектів допомоги Україні у контексті збройної агресії, зокрема визначення правового статусу держави-агресора, оцінювання ролі міжнародних організацій та судових інституцій, вивчення механізмів залучення агресора до відповідальності та репарацій, а також вивчення дієвих форм міжнародної підтримки, включно з боротьбою проти застосування зброї масового ураження, з урахуванням принципів міжнародного права, верховенства права та захисту прав людини.

4. Методи та матеріали

Для досягнення мети дослідження було застосовано комплекс методів, що дозволяють всебічно проаналізувати міжнародно-правові аспекти допомоги Україні у контексті збройної агресії: порівняльно-правовий метод — для зіставлення норм міжнародного та національного права, аналізу резолюцій ООН, норм Римського статуту МКС, Конвенції про права людини та інших міжнародних договорів; догматичний метод — для систематизації та тлумачення положень міжнародного права, класифікації видів агресії, форм міжнародної допомоги та правових механізмів притягнення агресора до відповідальності; аналітичний метод — для оцінки практики міжнародних судових органів (Міжнародний суд ООН, МКС, ЄСПЛ), арбітражних процедур, а також резолюцій і звітів міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, Рада Європи); системний підхід — для комплексного вивчення взаємозв'язку між різними формами міжнародної підтримки (військовою, фінансовою, гуманітарною, санкційною) та їх впливу на захист суверенітету України; методи узагальнення, синтезу та логічного аналізу — для формування цілісного бачення міжнародно-правових механізмів, оцінки їх ефективності та розробки пропозицій щодо вдосконалення міжнародної допомоги.

5. Результати та обговорення

Коли держава стикається з війною, питання зовнішньої підтримки виходить на перший план. Без системної міжнародної допомоги зберегти територіальну цілісність, захистити права громадян і утримати функціонування базових інститутів стає практично неможливо. Водночас ця допомога не є проявом «доброї волі», а ґрунтується на чітких засадах міжнародного права. В їхньому центрі — принципи рівності держав, заборона застосування сили поза межами самозахисту, недопустимість втручання у внутрішню політику та пріоритет прав людини.

Значення міжнародної допомоги полягає у створенні комплексної системи підтримки держави, що зазнала агресії, та забезпеченні дотримання міжнародно-правових принципів. Вона дозволяє:

- зупинити або мінімізувати наслідки збройної агресії;
- підтримати суверенітет та територіальну цілісність держави;
- захистити права людини і забезпечити гуманітарні стандарти;
- зміцнити верховенство міжнародного права та законність дій у конфліктних ситуаціях.

Особливе місце займає гуманітарний вимір: програми евакуації, забезпечення продуктами харчування та медикаментами, захист внутрішньо переміщених осіб. Вагому роль відіграють дипломатичні інструменти та санкційний тиск. Вони не лише ізолюють агресора на світовій арені, а й створюють додаткові стимули для припинення воєнних дій.

Агресія у міжнародному праві визначається як використання сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави, що порушує Статут ООН. Стаття 2 Статуту ООН закріплює принцип заборони застосування сили у міжнародних відносинах, а Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) 1974 року деталізує ознаки акту агресії, включно із вторгненням, блокадою, нападом на союзників тощо [14, с. 110].

Правовий статус держави-агресора у міжнародному праві визначається як держава, яка вчинила агресію, незалежно від внутрішньополітичних чи економічних причин. Така держава несе міжнародну відповідальність за завдані збитки, включно з обов'язком відшкодування (репарацій), і підлягає юридичному засудженню у міжнародних судових органах, таких як Міжнародний суд ООН або Міжнародний кримінальний суд.

Збройна агресія є однією з найсерйозніших форм порушення міжнародного права і ключовим фактором загрози міжнародній безпеці. Вона визначається як застосування сили однією державою проти іншої держави, що призводить до порушення її суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності. Стаття 2 Статуту ООН закріплює заборону використання сили в міжнародних відносинах, а Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) 1974 року деталізує конкретні форми агресії [15, с. 35].

Серед основних ознак збройної агресії виділяють (табл. 1):

Таблиця 1. Збройна агресія та її ознаки

Ознака збройної агресії	Зміст	Приклади прояву у сучасних конфліктах
Порушення суверенітету	Втручання агресивної держави у внутрішні справи іншої держави. Нав'язування своєї політичної чи військової волі.	Втручання РФ у політичні процеси на тимчасово окупованих територіях України
Порушення територіальної цілісності	Вторгнення на територію іншої держави, захоплення частини території та створення контрольованих адміністрацій.	Захоплення Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей України
Порушення міжнародних угод	Ігнорування міжнародних договорів, угод з безпеки та стандартів міжнародного гуманітарного права.	Порушення Будапештського меморандуму та Женевських конвенцій щодо захисту цивільного населення

Джерело: розроблено авторами на основі [16; 17, с. 511; 18, с. 346].

Досвід війни проти України наочно демонструє, що сучасні конфлікти рідко обмежуються лише бойовими діями. Військове вторгнення майже завжди супроводжується цілим комплексом явищ: порушенням чинних міжнародних договорів, нехтуванням нормами гуманітарного права, цілеспрямованим тиском на цивільне населення та масовими випадками знецінення базових прав людини. Саме комбінація цих ознак утворює нову модель «гібридної агресії», яка виходить за межі класичних уявлень про війну [17, с. 511].

Вторгнення Росії в Україну перетворилося на один із найсерйозніших ударів по системі міжнародної безпеки, яка будувалася десятиліттями. Йдеться не лише про порушення державного суверенітету та зміну кордонів, а й про випробування для самої архітектури глобального правопорядку.

На це питання міжнародна спільнота відповіла заходами, які можна назвати безпрецедентними за розміром. До кінця 2023 року понад 50 країн надали Україні різноманітні форми допомоги — від сучасних ППО-систем і бронетехніки до довгострокових кредитних програм і гуманітарних вантажів. Лише ЄС виділив понад 80 мільярдів євро допомоги, що за обсягом порівняно з річним ВВП окремих країн Центральної Європи. Саме правове визнання агресії започаткувало легітимацію таких дій: від санкцій проти російських корпорацій до створення спеціальних фондів відновлення.

Правова основа міжнародної підтримки України спирається на фундаментальні ідеї світового правопорядку. Йдеться про рівність усіх держав у їхньому суверенному статусі, недопустимість насильницького втручання у внутрішні процеси, непорушність кордонів, гарантії права народів на власну ідентичність та потребу співпраці між учасниками міжнародної системи. Ці норми складають каркас сучасної безпекової архітектури.

Вивчення міжнародно-правових аспектів допомоги Україні під час збройного конфлікту дозволяє простежити, як фундаментальні норми міжнародного права впроваджуються у сучасних геополітичних умовах і стають дієвим інструментом захисту світового правопорядку (табл. 2).

Таблиця 2. Реалізація принципів міжнародного права у практиці міжнародної допомоги Україні

Принцип міжнародного права	Порушення з боку агресора	Міжнародна допомога Україні
Незастосування сили та заборона агресії	Збройний напад на Україну, обстріли міст, окупація територій	Військово-технічна допомога, санкції проти РФ, підтримка обороноздатності
Територіальна цілісність і непорушність кордонів	Анексія Криму, спроби захоплення Донбасу та інших територій	Дипломатична та військова підтримка повернення контролю над територіями. Політичне не визнання анексії
Суверенна рівність держав	Ігнорування суверенітету України, нав'язування зовнішньополітичного курсу	Визнання права України обирати союзи (ЄС, НАТО), підтримка в міжнародних організаціях
Невтручання у внутрішні справи	Втручання під приводом «захисту російськомовних»	Допомога Україні на запит її уряду, що не є порушенням суверенітету
Право народів на самовизначення	Намагання силою змінити політичний вибір України	Підтримка демократичних процесів, допомога у реформах, інтеграція до європейських структур
Добросовісне виконання зобов'язань	Порушення Будапештського меморандуму та інших угод	Реакція міжнародної спільноти через санкції, посилення безпекових гарантій для України
Співробітництво між державами	Руйнування міжнародного миру та стабільності	Координація дій у межах ЄС, НАТО, ООН, створення коаліцій підтримки
Захист прав людини	Масові порушення прав людини, депортації, воєнні злочини	Гуманітарна допомога, робота МКЧХ, притягнення винних до відповідальності в МКС

Джерело: розроблено автором на основі [19, с. 958; 20, с. 134; 21, с. 98].

Табл. 2 очевидно демонструє, що агресивні дії російської федерації системно суперечать практично всім фундаментальним принципам міжнародного права. При цьому міжнародна допомога Україні націлена на відновлення рівноваги та впровадження цих принципів у практичному плані: через санкційні інструменти, військово-технічну підтримку, гуманітарні місії, дипломатичні зусилля та притягнення винних до відповідальності.

Міжнародні організації відіграють важливу роль у усуненні збройної агресії, захисті суверенітету держав та забезпеченні верховенства міжнародного права. У контексті сучасної агресії проти України особливе значення мають ООН, ОБСЄ та Рада Європи.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) гарантує юридичне управління міжнародними конфліктами через Статут ООН та постанови Генеральної Асамблеї й Ради Безпеки. При агресії проти України ООН оцінює ситуацію, приймає постанови, які засуджують дії держави-агресора, і координує міжнародні санкції. ООН також сприяє наданню гуманітарної допомоги та залучає спеціалізовані агентства для підтримки цивільного населення у зонах конфлікту.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) виконує свою роль у підтримці України, зокрема через правозахисну діяльність, екологічну допомогу, реформування організації та надання фінансової підтримки.

Рада Європи і Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) гарантують захист прав людини та верховенства права під час збройної агресії. Рада Європи ініціює резолюції, моніторингові місії та політичні механізми втручання на держави-агресори, тоді як ЄСПЛ розглядає індивідуальні та міждержавні скарги, пов'язані з порушенням прав цивільного населення. Роль міжнародних організацій у протидії агресії та захисті суверенітету України коротко подано у табл.3.

Загалом, діяльність міжнародних організацій сприяє:

- правовому визнанню держави-агресора та засудженню її дій;
- координації міжнародної допомоги (гуманітарної, фінансової, військової);
- документуванню порушень прав людини і підготовці підстав для юридичної відповідальності;
- підтримці ініціатив, спрямованих на відновлення територіальної цілісності України.

Міжнародні судові інституції виступають опорою системи глобальної справедливості, забезпечуючи верховенство міжнародного права та сприяючи притягненню держав-агресорів

до відповідальності за порушення норм гуманітарного права. Серед ключових структур особливе значення мають Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд (МКС) та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

Таблиця 3. Роль міжнародних організацій у протидії агресії та захисті суверенітету України

Міжнародна організація	Основні функції	Діяльність щодо захисту України	Міжнародно-правова значимість
ООН	Правове регулювання міжнародних конфліктів, прийняття резолюцій, координація міжнародних санкцій	Ухвалення резолюцій Генеральної Асамблеї, активне залучення міжнародних гуманітарних організацій та підтримка цивільного населення.	Забезпечення міжнародного визнання дій агресорів і створює підґрунтя для санкцій та їх міжнародної відповідальності.
ОБСЄ*	Моніторинг безпеки, спостереження за дотриманням міжнародних угод, миротворчі ініціативи	Інформаційна та медіа підтримка, екологічна допомога та відновлення інфраструктури	Створення правової бази для аналізу порушень міжнародного права та підтримка реалізації мирного врегулювання конфліктів.
Рада Європи / ЄСПЛ	Захист прав людини, верховенство права, моніторингові місії, розгляд скарг	Реалізація резолюцій, розгляд скарг і політичний тиск на державу-агресора.	Забезпечення реалізації Конвенції про права людини, формування захисту цивільних

* На сьогодні ОБСЄ не проводить власної моніторингової місії в Україні через загрозу безпеці спостерігачів.

Джерело: розроблено автором на основі [22; 23, с. 21; 24; 25, с. 147].

Загалом, практика міжнародних судових органів забезпечує: правове визнання агресії та порушень міжнародного права; механізми притягнення держави-агресора та її представників до відповідальності; захист прав людини у зонах конфлікту; підкріплення міжнародних норм верховенства права та відновлення справедливості (табл. 4).

Таблиця 4. Практика міжнародних судових органів у справах, пов'язаних із порушенням міжнародного права та прав людини під час агресії

Судовий орган	Основні функції	Приклади практики	Міжнародно-правова значимість
Міжнародний суд ООН (МС ООН)	Аналіз міждержавних конфліктів	Справа «Україна проти РФ» (2022–2023) — визнання порушення Статуту ООН, встановлення міжнародної відповідальності РФ	Гарантує юридичне визнання агресії
Міжнародний кримінальний суд (МКС)	Кримінальне переслідування за воєнні злочини, злочини проти людяності та акти агресії	Розслідування військових злочинів у ході війни в Україні. Притягнення до відповідальності.	Створює механізм персональної відповідальності, запобігає безкарності за міжнародні злочини
Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ)	Захист прав людини, розгляд міждержавних та індивідуальних скарг щодо порушень Конвенції	Розгляд скарг щодо порушення прав цивільного населення на тимчасово окупованих територіях	Захист громадян та забезпечення гуманітарних норм. Закріплює відповідальність держави,

Джерело: розроблено автором на основі [8, с. 171; 26–28].

Світова практика виробила розгалужену систему механізмів, здатних притягувати державу-агресора до відповідальності та забезпечувати справедливе відшкодування завданої шкоди постраждалим сторонам. Ефективність цих механізмів проявляється у двох площинах. По-перше, вони створюють чіткі юридичні рамки для притягнення винних до відповідальності, а по-друге — формують основу для координації міжнародної підтримки та компенсаційних програм. У низці випадків спостерігається, що саме поєднання традиційних норм та інноваційних арбітражних рішень дозволяє значно скоротити час реагування та забезпечити відновлення порушених прав. На практиці це проявляється в конкретних фінансових та гуманітарних заходах: від замороження активів агресора до програм відшкодування збитків цивільному населенню, де обсяг відновлювальної допомоги може сягати мільярдів доларів, як показує досвід конфліктів початку ХХІ століття [20, с.134].

По-першу, основною основою є норми Статуту ООН і звичаєвого права, які прямо

виключають агресію та враховують повну міжнародно-правову відповідальність за її вчинення. Держава-агресор зобов'язана припинити правопорушення, забезпечити його неповторення та надати повністю компенсацію шкоди. Останнє може набувати форму реституції (повернення майна чи прав), компенсації (грошові виплати за завдані збитки) та сатисфакції (визнання факту порушення, вибачення, інші символічні дії).

По-друге, ключову роль відіграють міжнародні судові та арбітражні органи. Міжнародний суд ООН має універсальну юрисдикцію у спрах між державами, зокрема щодо відповідальності за агресію чи порушення міжнародних договорів. Арбітражні трибунали *ad hoc* створюються для розгляду конкретних вимог, наприклад, щодо експропріації майна, руйнування інфраструктури чи порушення інвестиційних угод. У сучасних конфліктах значення набули й спеціалізовані компенсаційні комісії (як це було після агресії Іраку проти Кувейту 1990 року, коли було створено Комісію ООН з компенсацій, яка виплатила понад 50 млрд доларів постраждалим).

По-третьому, у практиці міжнародних відносин посилюється роль механізмів замороження та конфіскації активів держави-агресора. Це не лише засіб економічного тиску, а й інструмент реального забезпечення майбутніх арбітражних рішень.

По-четверте, розробляються нові інституційні підходи. Серед них — створення спеціального міжнародного компенсаційного механізму для документування збитків і подальшого їх відшкодування. Такий реєстр претензій дає змогу систематизувати вимоги фізичних і юридичних осіб, а також державних органів, що зазнали шкоди від агресії, і в подальшому використовувати ці дані як підставу для виплат.

Механізми міжнародного арбітражу та відповідальності держави-агресора подано у табл. 5.

Таблиця 5. Механізми міжнародного арбітражу та відповідальності держави-агресора

Механізми	Зміст та функції	Приклади застосування
Норми міжнародного права	Заборона агресії; обов'язок припинити правопорушення, надати повне відшкодування (реституція, компенсація, сатисфакція).	Статут ООН, постанови, проекти статей Міжнародної Комісії з Права щодо відповідальності держав.
Міжнародний суд ООН	Розгляд міждержавних спорів про порушення міжнародного права; винесення обов'язкових рішень.	Справи проти Росії (Україна проти РФ, позови за Конвенцією про геноцид, фінансування тероризму).
Арбітражні трибунали	Тимчасові органи для розгляду конкретних спорів, зокрема щодо експропріації майна чи інвестицій.	Позови інвесторів до держав у рамках ICSID чи UNCITRAL.
Компенсаційні комісії	Створюються для документування збитків і організації виплат постраждалим.	Компенсаційна комісія ООН після агресії Іраку проти Кувейту (виплати понад 50 млрд доларів).
Санкції та замороження активів	Блокування фінансових і майнових ресурсів агресора задля репарацій.	Санкційні пакети ЄС, США, Канади проти РФ; замороження державних резервів.
Спеціальні міжнародні механізми	Створення реєстрів збитків, фондів відновлення, спеціальних судів чи компенсаційних агентств.	Ініціатива Ради Європи щодо Реєстру збитків, пов'язаних з агресією РФ проти України (2023).

Джерело: розроблено авторами на основі [29; 30, с. 607; 31-33].

Ці інструменти допомоги мають комплексний характер. Військова підтримка дозволяє Україні ефективніше оборонятися та відновлювати контроль над територіями. Фінансова допомога забезпечує стабільність державного бюджету й створює умови для відбудови зруйнованої інфраструктури. Гуманітарні програми спрямовані на підтримку цивільного населення, яке найбільше потерпає від війни. Санкційна політика, своєю чергою, має на меті обмежити економічний та військовий потенціал агресора, створивши додатковий тиск для припинення війни (табл. 6).

Підтримка України стала унікальним зразком того, як у сучасному світі можуть поєднуватися традиційні та інноваційні механізми міжнародної взаємодії. Уперше в новітній історії держави й міжнародні організації координують свої дії на такому рівні, що дипломатичні ініціативи, економічні пакети та фінансові інструменти поєднуються з новими інституційними механізмами й технологіями управління допомогою.

При цьому не менш значущою залишається превентивна складова безпеки: вона орієнтована на недопущення застосування найруйнівніших засобів війни — від ядерної до хімічної та біологічної зброї.

Таблиця 6. Основні форми міжнародної допомоги Україні

Форма допомоги	Зміст та інструменти	Приклади реалізації
Військова допомога	Постачання озброєння, техніки, боєприпасів; навчання військовослужбовців; обмін розвідданими; підтримка у сфері кібербезпеки.	Пакети допомоги від США (артилерія, ППО Patriot, HIMARS), програма «Ramstein»; тренування українських військових у Великій Британії, Польщі, Німеччині.
Фінансова допомога	Макрофінансова підтримка державного бюджету; кредити та гранти; програми відновлення інфраструктури; технічна допомога.	Програми МВФ та Світового банку; макрофінансова допомога ЄС (більше 18 млрд євро у 2023 р.); пряма бюджетна підтримка від США та Канади.
Гуманітарна допомога	Медикаменти, продукти, обладнання; допомога біженцям і переселенцям; відновлення медичних і соціальних послуг; енергетична підтримка.	Гуманітарні вантажі від ООН, Червоного Хреста, урядів країн ЄС; програма «Grain from Ukraine»; постачання генераторів і систем енергопостачання.
Санкційні заходи проти агресора	Заборона експорту технологій, енергетичні блокади, замороження активів, візові обмеження.	13 пакетів санкцій ЄС проти РФ; замороження понад \$300 млрд резервів; заборона експорту високотехнологічної продукції до РФ; вихід сотень компаній із російського ринку.

Джерело: розроблено автором на основі [34-37].

Це проявляється у двох площинах. По-перше, держави отримують чіткі орієнтири для координації санкцій, арбітражних процесів та компенсаційних програм. По-друге, активне регулювання озброєнь стримує ескалацію конфліктів і зменшує ризик гуманітарних катастроф, де масштаби руйнувань можуть досягати мільярдів доларів, а чисельність постраждалого населення перевищує мільйони осіб.

Міжнародне право виступає своєрідним щитом, що захищає від розповсюдження зброї масового знищення, поєднуючи принципи колективної безпеки, стримування ескалації конфліктів і підтримки стабільності. Класичні угоди, такі як Договір про нерозповсюдження ядерної зброї та Конвенція про заборону хімічної зброї, створюють рамки, в яких держави змушені координувати свої дії та звітувати про розвиток відповідних технологій. Ефективність цих інструментів часто залежить не лише від юридичних норм, а й від здатності міжнародних організацій швидко реагувати на потенційні загрози, проводити перевірки та забезпечувати механізми санкцій. Табл. 7 демонструє ключові міжнародні договори та організації для протидії ЗМУ, їхні цілі та функції.

Таблиця 7. Ключові міжнародні договори та організації для протидії ЗМУ

Тип ЗМУ	Інструмент / Організація	Основні цілі	Функції та механізми
Ядерна	Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ)	Контроль за поширенням ядерної зброї, сприяння мирному використанню ядерної енергії, роззброєння	Моніторинг та верифікація через МАГАТЕ, звітність держав, стимулювання роззброєння
Хімічна	Конвенція про заборону хімічної зброї (КЗХЗ)	Повна заборона виробництва, зберігання та використання хімічної зброї	Інспекції, аудит, контроль за утилізацією запасів, санкції для порушників
Біологічна	Конвенція про заборону біологічної та токсичної зброї (КБТЗ)	Заборона розробки, виробництва та використання біологічної зброї	Обмін інформацією, співробітництво у сфері безпеки, політичні механізми контролю
Всі типи ЗМУ	Резолюція РБ ООН 1540	Недопущення передачі ЗМУ недержавним організаціям	Обов'язок держав приймати національні закони, контроль за технологіями та матеріалами
Ядерна (Іран)	Резолюція РБ ООН 2231	Контроль ядерної програми Ірану та запобігання її мілітаризації	Моніторинг, санкції, дипломатичне стимулювання виконання домовленостей
Ядерна	Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ)	Забезпечення мирного використання ядерної енергії та контроль за ядерною зброєю	Інспекції, аудит, технічна допомога, звіти Раді Безпеки ООН
Всі типи ЗМУ	Міжнародна спільнота / коаліції держав	Політичне та дипломатичне забезпечення безпеки	Санкції, дипломатичний тиск, обмін інформацією, науково-технічне співробітництво

Джерело: розроблено автором на основі [38-40; 41, с. 112].

Міжнародно-правові стратегії протидії зброї масового ураження створюють цілісний механізм, що охоплює договірно-правові, організаційні та політичні засоби. Роль міжнародної спільноти є вирішальною, адже лише колективні дії можуть забезпечити протидію поширенню та застосуванню ЗМУ. Ефективність цих стратегій залежить від суворого дотримання зобов'язань державами, пунктуального застосування контрольних механізмів та безперервного розвитку міжнародного співробітництва у сфері безпеки.

Найбільш проблемними залишаються політична упередженість у роботі Ради Безпеки ООН, обмеженість юрисдикції Міжнародного кримінального суду та слабкість механізмів виконання рішень міжнародних судових інституцій. Ці фактори призводять до вибіркості правозастосування, що суперечить принципу верховенства права та знижує довіру до системи колективної безпеки (табл. 8).

Таблиця 8. Проблемні аспекти застосування принципів міжнародного права та верховенства права

Проблемний аспект	Суть проблеми	Наслідки
Параліч механізмів колективної безпеки	Використання права вето в Раді Безпеки ООН блокує ухвалення рішень щодо агресора	Безкарність агресора, втрата ефективності системи колективної безпеки
Обмежена юрисдикція міжнародних судів	МКС має складні процедури визнання злочину агресії, не всі держави є сторонами Римського статуту	Невідворотність покарання підраивається, створюється відчуття правового вакууму
Колізії національного та міжнародного права	Національні правові системи не завжди гармонізовані з нормами міжнародного права	Труднощі з кваліфікацією злочинів, проблеми із притягненням винних до відповідальності
Подвійні стандарти у правозастосуванні	Різні підходи до оцінки агресії залежно від політичних інтересів	Зниження довіри до міжнародних інституцій, делегітимізація міжнародного права
Виконання рішень міжнародних судів	Агресор часто ігнорує рішення судів та арбітражів	Авторитет права знижується, рішення залишаються декларативними

Джерело: розроблено автором на основі [42, с. 30; 43, с. 76].

У ситуаціях агресії міжнародне право та принцип верховенства права стикаються з низкою системних перешкод, що значною мірою обмежують їхню ефективність. На практиці можна виділити кілька ключових проблем. По-перше, механізми колективної безпеки демонструють кризу інституційного характеру: Організація Об'єднаних Націй та регіональні об'єднання часто виявляються недостатньо оперативними для запобігання конфліктам або стримування агресора, що підтверджує статистика Міжнародного інституту стратегічних досліджень, де 40% кризових ситуацій у 2015–2023 роках залишалися без ефективного втручання [34].

По-друге, обмежена юрисдикція міжнародних судових органів створює прогалини у забезпеченні справедливості. Міжнародний суд ООН та Міжнародний кримінальний суд мають вузькі рамки повноважень, що у низці випадків спостерігається в неповному розгляді суперечок і складнощях з притягненням до відповідальності високопосадовців. Це перетворює правові норми на декларативні інструменти без гарантій реального виконання.

Збереження верховенства права під час збройних конфліктів залишається одним із найскладніших завдань сучасного міжнародного співтовариства.

Крім того, важливу роль відіграють нормативні документи, що визначають правила ведення війни, захист цивільного населення та обмеження застосування зброї, — від Женевських конвенцій до сучасних протоколів ООН. На практиці можна помітити, що їхня імплементація у внутрішніх правових системах держав різниться: у низці випадків норми міжнародного права стають частиною національного законодавства лише формально, без дієвих процедур контролю і санкцій. Забезпечення верховенства права у контексті агресії проти України потребує комплексного підходу: поєднання чітких юридичних норм, оперативних механізмів примусу та здатності держав синхронізувати міжнародні стандарти зі своєю внутрішньою політикою [30, с. 607].

У цьому контексті особливо актуальною стає потреба розвитку та вдосконалення міжнародно-правових інструментів допомоги Україні, які забезпечували б не лише притягнення до відповідальності держави-агресора, а й відновлення прав постраждалих, відшкодування збитків та захист цивільного населення. Перспективи такого розвитку охоплюють

удосконалення судових механізмів, розширення репараційних та компенсаційних інструментів, посилення гуманітарних заходів, а також інституціоналізацію міжнародної солідарності (табл. 9).

Таблиця 9. Міжнародно-правові механізми допомоги Україні: поточний стан і перспективи розвитку

Напрями	Поточні механізми	Поточний стан/перспективи розвитку
Відповідальність за агресію	Звернення України до Міжнародного суду ООН, МКС; розслідування воєнних злочинів	Україна і Рада Європи уклали Угоду про створення Спеціального трибуналу щодо злочину російської агресії проти України
Компенсації та репарації	Замороження російських активів; ініціативи окремих держав щодо відшкодування збитків	Створення міжнародного компенсаційного фонду. Юридичне використання заморожених активів для відбудови України
Судові інституції	Практика ЄСПЛ, Міжнародного суду ООН, арбітражів (морське право)	Розширення юрисдикції, забезпечення механізмів примусового виконання рішень
Гуманітарні механізми	Моніторингові місії ООН, практика ЄСПЛ	Посилення міжнародних механізмів документування злочинів, створення єдиних баз доказів
Санкційна політика	Економічні та персональні санкції ЄС, США, інших держав	Поглиблення санкційних режимів, посилення їх координації та уніфікації
Нормотворчість	Існуючі конвенції та протоколи (Женевські, Конвенція про геноцид)	Прийняття нових міжнародних договорів щодо агресії та репарацій
Міжнародна солідарність	Підтримка ЄС, НАТО, G7, гуманітарні програми	Інституціоналізація координації допомоги через спеціальні багатосторонні організації

Джерело: розроблено автором на основі [44, с. 79; 45–47].

Вивчення нових напрямів розвитку міжнародного права відкриває двері не лише для оцінки того, як ефективно працюють існуючі правові механізми, але й для їхньої цілеспрямованої модернізації. Зокрема розширення юрисдикції МКС повинно включати доповнення Римського статуту новими категоріями міжнародних злочинів, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства, зокрема екологічні, кіберзлочини; збільшення територіальної та індивідуальної юрисдикції на держави і приватних суб'єктів без урахування членства, а також встановлення ясних критеріїв міжнародних злочинів у механізмі глобальної співпраці.

Мова йде про інструменти, які можуть посилити боротьбу з агресією, забезпечити захист суверенітету держав і зміцнити міжнародний правопорядок у складних політичних і військових умовах.

Арбітражні платформи виконують роль нейтрального майданчика, де держави та інші учасники міжнародного права можуть вирішувати спори без прямого політичного тиску. На практиці це означає, що рішення таких органів отримують обґрунтовану юридичну силу і допомагають стабілізувати міжнародні відносини, навіть коли сторони конфлікту мають значні асиметрії у військовій чи економічній потужності. Для України арбітраж може стати одним із ключових інструментів у процесі стягнення репарацій з держави-агресора, охоплюючи широкий спектр наслідків війни: від матеріальних руйнувань інфраструктури до фінансових втрат і моральної шкоди для громадян [48, с. 104].

Таким чином, для України інституціоналізація арбітражних механізмів може стати стратегічним інструментом відновлення справедливості, забезпечення компенсацій і зміцнення її позицій у глобальній системі міжнародного права.

Сучасна війна проти України яскраво демонструє, що існуючі міжнародно-правові механізми потребують суттєвого вдосконалення та активнішої координації між державами і глобальними організаціями. На практиці це проявляється в необхідності створення більш ефективних і взаємопов'язаних інструментів для протидії збройним конфліктам і мінімізації їхніх наслідків.

У цьому контексті вкрай важливо не лише забезпечити верховенство права і захист цивільного населення, а й створити більш системні та прогнозовані механізми реагування на агресію, відновлення порушених прав та стягнення репарацій (рис. 1).

Посилення правових гарантій та активізація міжнародної кооперації стають вирішальними чинниками у забезпеченні ефективної оборони України та зміцненні глобальної системи правопорядку. Втілення запропонованих заходів не обмежується відновленням

порушених прав – на практиці воно формує міцний інституційний фундамент, здатний стримувати потенційні акти агресії та підвищувати результативність міжнародно-правових механізмів.

Рис.1. Пропозиції щодо посилення правових гарантій та міжнародного співробітництва

Джерело: авторська розробка.

Інтеграція України у глобальну систему безпеки сьогодні перестає бути суто формальним завданням — вона стає визначальним чинником не лише для захисту національного суверенітету, але й для підтримки стабільності всього європейського континенту. Після початку повномасштабної агресії РФ стратегічні пріоритети змістилися: критично важливим стає створення комплексних механізмів, які об'єднують правову, політичну та військову складові. На практиці це проявляється в тому, що розбудова оборонних спроможностей і участь у багатосторонніх альянсах взаємопов'язані: з 2018 по 2024 рік обсяг спільних навчань у рамках НАТО зріс майже на 42 %, що демонструє готовність України брати активну участь у колективних операціях.

Україна активно імплементує норми міжнародного гуманітарного права, стандартів захисту прав людини, а також правил протидії агресії та тероризму. Це підвищує легітимність державних дій на міжнародній арені та забезпечує юридичну підтримку зовнішніх союзників у питаннях колективної безпеки.

Подальша інтеграція України у систему міжнародної безпеки передбачає:

- розширення партнерства з НАТО та ЄС;
- поглиблення участі у колективних миротворчих і оборонних програмах;
- вдосконалення національної правової бази відповідно до міжнародних стандартів;

- розвиток спільних систем реагування на гібридні загрози, кібербезпеку та захист критичної інфраструктури.

Перспективи притягнення Росії до відповідальності багато в чому визначаються не лише наявністю правових механізмів, а й рівнем політичної рішучості світового співтовариства, узгодженістю дій союзників України та ефективністю санкцій і репараційних процедур.

Поєднання ретельно вибудованих національних процедур і глобальної стратегії, яка враховує політичні та економічні чинники, створює реальні передумови для відновлення справедливості. У перспективі це може стати не лише юридичним, а й стратегічним інструментом посилення верховенства права у світі, де традиційні механізми реагування на агресію часто демонструють обмежену ефективність.

6. Висновки

Отже, міжнародне право України виступає як механізм, що дозволяє захистити громадян і відновити порушені права під час арбітражу в умовах війни. Завдяки цим самим судовим та арбітражним інституціям, до яких постійно звертається світова спільнота, можна задокументувати факти агресії проти України, створюючи юридичні зобов'язання для подальшого притягнення винних до відповідальності. Програми санкцій і репарацій не лише створять фінансовий тиск на державу-агресора, але й отримають широкий міжнародний пріоритет, що спонукатиме до відповідальності на глобальному рівні.

Гуманітарні інструменти, які охоплюють медичну, соціальну та економічну допомогу постраждалим, на практиці показують, як вони можуть зменшити негативні наслідки конфлікту для цивільного населення. Дослідження підтверджують, що сила міжнародно-правових механізмів полягає не лише в юридичній формалізації, а й у комплексності дій — від збору доказів і застосування санкцій до координації гуманітарних ініціатив. Вкрай важливо інтегрувати національні процедури в глобальні правові платформи, що забезпечує постійний моніторинг ситуації та підвищує шанси на відновлення справедливості. У перспективі такий підхід формує не лише юридичну, а й стратегічну основу для підтримки верховенства права у світі, де класичні методи реагування на агресію часто виявляються недостатньо дієвими.

Серед найбільш перспективних ініціатив — розширення юрисдикції Міжнародного кримінального суду та Міжнародного суду ООН, що дозволяє охоплювати складніші випадки порушень і прискорює розгляд позовів. На додачу, створення спеціалізованих арбітражних платформ для збору компенсаційних виплат здатне підвищити прозорість і контроль за виконанням рішень, зменшуючи бюрократичні перепони. Такий підхід забезпечує не лише притягнення винних до відповідальності, а й формування стійких прецедентів для міжнародного права, що у перспективі підвищує його авторитет і здатність протидіяти агресії.

Подальші напрямки досліджень у сфері міжнародного права та безпеки мають включати кілька пов'язаних між собою рівнів, об'єднуючи юридичні, політичні та економічні інструменти. У майбутньому такий багаторівневий підхід створює не лише юридичну, а й стратегічну основу міжнародної безпеки, формуючи механізми, які можуть швидко адаптуватися до сучасних викликів і гарантувати встановлення справедливості у складних конфліктних ситуаціях.

References

1. Taranenko, M. M., Pravosud, A. O., & Ustymenko, V. D. (2025). Mizhnarodno-pravovi aspekty nadання humanitarnoi dopomohy v zonakh zbroinykh konfliktiv [International legal aspects of providing humanitarian assistance in armed conflict zones]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho – Academic Notes of the V. I. Vernadsky TNU*, 36(75), 3, 166–172. <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.3/26> (in Ukrainian).
2. Hromovenko, K. V. (2022). Osoblyvosti zakhystu prav liudyny v umovakh zbroinykh konfliktiv [Peculiarities of human rights protection in armed conflicts]. *Pravovi novely – Legal Novels*, (17), 101–107. <https://doi.org/10.32847/ln.2022.17.14> (in Ukrainian).
3. Kaznacheiev, D. (2022). Prava liudyny v umovakh zbroinoho konfliktu (viiny) [Human rights in armed conflict (war)]. In *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty – International and National Security: Theoretical and Applied Aspects. Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference*, (pp. 81–84). <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10013/1/30.pdf> (in Ukrainian).

4. Kobko, Ye. V. (2023). Administratyvno-pravove zabezpechennia prav liudyny pid chas zbroinoho konfliktu v Ukraini [Administrative and legal support for human rights during the armed conflict in Ukraine]. *Yurydychnyi biuletен – Legal Bulletin*, (29), 230–235. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.26> (in Ukrainian).
5. Sokolenko, O. L. (2025). Mizhnarodno-pravovi mekhanizmy vrehuliuvannia lokalnykh viiskovykh konfliktiv: analiz efektyvnosti [International legal mechanisms for resolving local military conflicts: analysis of effectiveness]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (2), 399–401. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/94> (in Ukrainian).
6. Vadimov, A. (2024). Verkhovenstvo prava: oznaky, chynnyky, skladovi [Rule of law: characteristics, factors, components]. In *Verkhovenstvo prava: doktryna i praktyka v umovakh suchasnykh svitovykh vyklykiv – Rule of Law: Doctrine and Practice in the Face of Modern Global Challenges: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 618–621). Dnipro: DDUVS. <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13961/1/96.pdf> (in Ukrainian).
7. Kurylo, I. V., & Holovii, L. V. (2024). Shchodo deiakykh aspektiv pravovoho rehuliuвання zastosuvannia biolohichnoi zbroi v umovakh zbroinoi ahresii [On some aspects of the legal regulation of the use of biological weapons in conditions of armed aggression]. *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*, (2), 16–21. <https://doi.org/10.32844/ibpala-2024-2.02> (in Ukrainian).
8. Koruts, U. Z. (2023). Rozsliduvannia mizhnarodnym kryminalnym sudom voiennykh zlochyniv rosii v Ukraini [The International Criminal Court's investigation into Russian war crimes in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho – Academic Notes of the V. I. Vernadsky TNU*, 1(34(73)), 171–176. <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.2/28> (in Ukrainian).
9. Shyrobokova, L. O. (2022). Vzaiemodiia Ukrainy z Mizhnarodnym kryminalnym sudom u pytanniakh prytiahnennia do kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochyny, vchyneni na terytorii Ukrainy, v umovakh viiskovoi ahresii RF [Ukraine's interaction with the International Criminal Court on issues of criminal prosecution for crimes committed on the territory of Ukraine in the context of the Russian Federation's military aggression]. In *Ukrainske suspilstvo v umovakh voiennoho stanu: suchasni vyklyky ta napriamky rozvytku – Ukrainian society under martial law: Current challenges and development directions. Proceedings of the All-Ukrainian scientific conference of young scientists (Odesa, June 6, 2022)* (pp. 521–525). Odesa: Feniks. <https://dspace.onua.edu.ua/items/9e6c7aa7-2dd1-4ff8-b222-b9bac12a7883> (in Ukrainian).
10. Lytvynchuk, O., Shevchuk, A., & Voitiuk, O. (2024). Mizhnarodna dopomoha Ukraini v umovakh viiny yak vyd spivrobotnytstva z mizhnarodnyimi orhanizatsiiami [International assistance to Ukraine in times of war as a form of cooperation with international organizations]. *Yevrointehratsiia Ukrainy ta ekonomichna bezpeka derzhavy – Ukraine's European integration and the economic security of the state. Collection of Scientific Papers*, 1(32), 239–252. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1\(32\).239-252](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.1(32).239-252) (in Ukrainian).
11. Klymenko, S. V. (2024). Mizhnarodna ta zarubizhna praktyka vidshkoduvannia shkody za vchynennia voiennykh zlochyniv [International and foreign practice of compensation for damage caused by war crimes]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 83(3), 358–364. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.56> (in Ukrainian).
12. Strelbitska, L. Ya., Stets, O. M., & Paliukh, A. Ya. (2024). Yurysdyktsiia mizhnarodnykh sudiv: rol u zabezpechenni pravosuddia ta rozviazanni sporiv [Jurisdiction of international courts: Role in ensuring justice and resolving disputes]. *Aktualni pytannia u suchasni nauki – Current Issues in Modern Science*, 3(21), 817–834. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-817-834](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-817-834) (in Ukrainian).
13. Plakhotnik, O. (2022). Spivrobotnytstvo prokuratury Ukrainy z mizhnarodnym kryminalnym sudom [Cooperation of the Prosecutor's Office of Ukraine with the International Criminal Court]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 3(122), 56–63. <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2022/3.122-10> (in Ukrainian).
14. Solovei, H., & Kruhlov, V. (2024). Rezoliutsii OON shchodo rosiiskoi ahresii proty Ukrainy 2014–2023: analiz dyskursu [UN resolutions on Russian aggression against Ukraine 2014–2023: Discourse analysis]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom – Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*, 4(76), 110–117. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4\(76\)-14](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4(76)-14) (in Ukrainian).
15. Kresin, O. (2023). Zmist, kharakter, pravove i polityчне znachennia rezoliutsii Heneralnoi Asamblei Orhanizatsii Obiednanykh Natsii shchodo protydhii ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy u 2014–2023 rr. [The content, nature, legal and political significance of the resolutions of the United Nations General Assembly on countering the aggression of the Russian Federation against Ukraine in 2014–2023]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, (11), 35–57. <https://doi.org/10.33498/louu-2023-11-035> (in Ukrainian).
16. Hromadskyi prostir. (2023). Zlochyn ahresii: poniattia ta pidstavy prytiahnennia vyshchoho viiskovo-politychnoho kerivnytstva rosii do vidpovidalnosti [The crime of aggression: The concept and grounds for holding Russia's top military-political leadership accountable]. <https://www.prostir.ua/?news=zlochyn-ahresiji-ponyattya-ta-pidstavy-prytyahnennya-vyschoho-vijskovo-politychnoho-kerivnytstva-rosiji-do-vidpovidalnosti> (in Ukrainian).

17. Rusnak, Yu. I., & Stuzhuk, Yu. P. (2024). Mizhnarodno-pravovyi vymir zbroinoi ahresii rf proty Ukrainy yak zaporuka mizhnarodnoi pidtrymky [The international legal dimension of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine as a guarantee of international support]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, (7), 511–515. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/120> (in Ukrainian).
18. Homonai, V. V. (2024). Budapeshtskiy memorandum: uroky ta nevykonani ochikuvannia na shliakhu Ukrainy do vstupu v NATO [Budapest Memorandum: Lessons and unfulfilled expectations on Ukraine's path to NATO accession]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 81(3), 346–351. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.52> (in Ukrainian).
19. Sirant, M. (2024). Fundamentalni pryntsyipy mizhnarodnoho prava yak orhanichni zakony hlobalnoho suspilstva [Fundamental principles of international law as organic laws of global society]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Law*, (6), 958–962. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.161> (in Ukrainian).
20. Valendiuk, O. (2024). Mizhnarodno-pravovi pryntsyipy vidshkoduvannia shkody, zavdanoi unaslidok zbroinoho konfliktu [International legal principles of compensation for damage caused by armed conflict]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, (9), 134–147. <https://doi.org/10.33498/louu-2024-09-134> (in Ukrainian).
21. Borys, T. T., & Melnyk, O. O. (2025). Problemy ta vyklyky zastosuvannia pryntsyypiv mizhnarodnoho prava u rozvytku mizhnarodnykh hospodarskykh vidnosyn pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny 2022–2024 rokiv [Problems and challenges of applying the principles of international law in the development of international economic relations during the Russian-Ukrainian war of 2022–2024]. *Collection of Scientific Papers “SCIENTIA”* (pp. 98–101). Riga. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2315> (in Ukrainian).
22. United Nations. (n.d.). *About us*. <https://www.un.org/en/about-us>
23. Karliuha, Y. K. (2024). UN economic sanctions as a means of ensuring compliance with international law: Problems of application. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravoznavstvo*, 26(2(39)), 21–30. [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-2\(39\)-4](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-2(39)-4)
24. Organization for Security and Co-operation in Europe. (2024). *Moscow Mechanism: “Report on violations and abuses of international humanitarian and human rights law, war crimes and crimes against humanity, related to the arbitrary deprivation of liberty of Ukrainian civilians by the Russian Federation”*. https://www.osce.org/files/f/documents/5/2/568018_0.pdf (in Ukrainian).
25. Ivanytskyi, A. M. (2024). Mizhderzhavni skarhy Ukrainy proty rf v YeSPL: pravovi vyklyky, perspektyvy ta rol sudu u vyrishenni mizhderzhavnykh konfliktiv [Interstate complaints of Ukraine against the Russian Federation in the ECHR: Legal challenges, prospects, and the role of the court in resolving interstate conflicts]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 6(130), 147–151. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-8> (in Ukrainian).
26. Hromadskiyi prostir. (2023). *Mizhnarodnyi sud OON yak mekhanizm rozsliduvannia porushen prav lyudyny* [The International Court of Justice as a mechanism for investigating human rights violations]. <https://www.prostir.ua/?library=mizhnarodnyi-sud-oon-yak-mekhanizm-rozsliduvannya-porushen-prav-lyudyny> (in Ukrainian).
27. BBC News. (2023). *Rosiiya y Ukraina ziishlysia v yurydychnii bytvi v sudi OON: sut spravy* [Russia and Ukraine clash in legal battle at UN court: The gist of the case]. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-66844244> (in Ukrainian).
28. Saienko, V. (2023). YeSPL vyznav Rosiiu zahrozoiu dlia isnuvannia Ukrainy ta Yevropy [The ECHR recognized Russia as a threat to the existence of Ukraine and Europe]. *UNIAN*. <https://www.unian.ua/world/yevropeyskiy-sud-z-prav-lyudini-viznav-rosiyu-agresorom-yakiy-skoyuye-voyenni-zlochiny-13062279.html> (in Ukrainian).
29. Koshman, A. (2022). Ohliad natsionalnykh ta mizhnarodnykh mekhanizmv zakhystu prava vlasnosti, porushenoho cherez ahresiiu rosiiskoi federatsii [Overview of national and international mechanisms for protecting property rights violated due to the aggression of the Russian Federation]. *Pravo-Justice Report*, (29). <https://pravojustice.eu/storage/app/media/Report%20PJ%20Template.pdf> (in Ukrainian).
30. Smyrnov, M. I. (2023). Prytiahnennia do vidpovidalnosti krainy-ahresora za naitiazhchi mizhnarodni zlochyny, skoieni v Ukraini pid chas povnomasshtabnoho viiskovoho vtorhennia: yurysdyktsiini aspekty [Holding the aggressor country accountable for the most serious international crimes committed in Ukraine during a full-scale military invasion: Jurisdictional aspects]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Law*, (1), 607–612. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.106> (in Ukrainian).
31. UIF. (2022). Vikno bez mozhlyvostei: chy spratsiuie “kuveitskiy” stsenarii v Ukraini? [A window of no opportunity: Will the “Kuwaiti” scenario work in Ukraine?]. *UIFuture*. <https://uifuture.org/publications/vikno-bez-mozhlyvostej-chy-spraczyuye-kuveitskiy-scenarij-v-ukrayini/> (in Ukrainian).

32. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2025). *Sanktsii proty RF* [Sanctions against the Russian Federation]. <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf> (in Ukrainian).
33. Pro vstanovlennia Rozshyrenoi chastkovoї uhođy pro Reiestr zbytkiv, zavdanykh ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy [On the establishment of an Expanded Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine]. (Resolution CM/Res(2023)3, 2023, May 12) (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/961_001-23#Tex (in Ukrainian).
34. UK Parliament. (2025). *Military assistance to Ukraine (February 2022 to January 2025)*. House of Commons Library. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/>
35. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii v Ukraini [United Nations in Ukraine]. (2025). *Zvit pro rezultaty diialnosti za 2024 rik – 2024 Performance Report United Nations in Ukraine*. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2025-05/United%20Nations%20Annual%20Results%20Report%202024_Ukrainian.pdf (in Ukrainian).
36. European External Action Service. (2025). *EU assistance to Ukraine (in U.S. Dollars)*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/united-states-america/eu-assistance-ukraine-us-dollars_en?s=253
37. Council on Foreign Relations. (2024). *Here's how much aid the United States has sent Ukraine*. <https://www.cfr.org/article/how-much-us-aid-going-ukraine>
38. United Nations. (2004). *UN Security Council Resolution 1540*. <https://disarmament.unoda.org/en/our-work/weapons-mass-destruction/un-security-council-resolution-1540>
39. United Nations. (1972). *Biological Weapons Convention*. <https://disarmament.unoda.org/en/our-work/weapons-mass-destruction/biological-weapons/biological-weapons-convention>
40. United Nations Security Council. (2015). *Resolution 2231 (2015) on Iran nuclear issue*. <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/2231/background>
41. Plotnikov, O. V. (2025). Konventsiiia pro bakteriolohichnu (biolohichnu) zbroiu 1972 roku yak pershyi hlobalnyi mizhnarodnyi dokument pro povnu zaboronu zbroi masovoho znyshchennia: do pytannia pro efektyvnist [The 1972 Bacteriological (Biological) Weapons Convention as the first global international document on the complete prohibition of weapons of mass destruction: On the question of effectiveness]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, (74), 112–115. <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.74.22> (in Ukrainian).
42. Skryl, S. A. (2023). Verkhovenstvo prava yak pryntsyf funktsionuvannia politychnykh system v derzhavakh Yevropeiskoho Soiuzu [The rule of law as a principle of the functioning of political systems in the states of the European Union]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys – South Ukrainian Law Journal*, (3), 30–35. <https://dSPACE.odu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a97c70a-185c-426d-991c-0bf68c7575c6/content> (in Ukrainian).
43. Pyroha, I. S., & Paida, O. M. (2023). Rol OON v zabezpechenni pryntsyphu verkhovenstva prava [The role of the UN in ensuring the rule of law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriiia "Pravo"*, 80(1), 76–81. <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/12.pdf> (in Ukrainian).
44. Lvova, Ye. O. (2024). Mizhnarodno-pravovyi mekhanizm humanitarnoi dopomohy yak mizhdystsyplinarnoho instrumentu zakhystu prav liudyny [The international legal mechanism of humanitarian assistance as an interdisciplinary tool for the protection of human rights]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia: pravo*, (28), 79–87. <https://doi.org/10.34079/2226-3047-2024-14-28-79-87> (in Ukrainian).
45. Romaniuk, I. P. (2023). Humanitarni mekhanizmy nadannia dopomohy tsyvilnomu naselenniu v umovakh nadzvychainoi sytuatsii voiennoho kharakteru: dosvid dlia Ukrainy [Humanitarian mechanisms for providing assistance to the civilian population in conditions of a military emergency: Experience for Ukraine]. *Public management and Administration in Ukraine*, (38), 263–270. <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.38.47> (in Ukrainian).
46. REDRESS. (2023). *Nadannia reparatsii dlia Ukrainy* [Providing reparations for Ukraine] (Briefing document). <https://redress.org/storage/2023/12/Reparations-Briefing-UA-v.3.pdf> (in Ukrainian).
47. Ukraina i Rada Yevropy uklaly Uhođu pro stvorennia Spetsialnoho trybunalu shchodo zlochynu rosiiskoi ahresii proty Ukrainy [Ukraine and the Council of Europe signed an Agreement on the establishment of a Special Tribunal for the crime of Russian aggression against Ukraine]. (2024). <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-i-rada-yevropi-uklali-ugodu-pro-stvorenniya-specialn-98669> (in Ukrainian).
48. Zhuk, V. M., Bezdušna, Yu. S., Zhuk, N. L., & Hryshchenko, O. Yu. (2025). Polityka vyznachennia ta vidshkoduvannia zbytkiv, zavdanykh ahresiieiu rosiiskoi federatsii proty Ukrainy [Policy for determining and compensating for damages caused by the aggression of the Russian Federation against Ukraine]. *Academy Review*, 2(63), 104–121. <https://doi.org/10.32342/3041-2137-2025-2-63-7> (in Ukrainian).